

hláská

ročník XXV, 2014, č. 2

Tři výročí Klubu Augusta Sedláčka

Rok 2014 doufejme a zaplaťpánbůh nebude v historii Klubu Augusta Sedláčka (dále Klub) představovat zvláštní datum. Jedná se pouze o číslo, které samo o sobě nic neříká, a ve vztahu ke Klubu jen vytyčuje v plynutí času bod, od něž zpět ten, komu na takových věcech záleží, napočítá třicet let, kdy skupina přátel a milovníků historie, zejména pak šlechtických sídel, po nevšedním organizátorském výkonu Josefa Milera založila Klub na schůzi dne 11. ledna 1984 v plzeňské Měšťanské besedě. Vzpomínám na radostné rozechvění rezonující tehdejší mimořádně početnou sešlostí a s pobavením též na rozpaky a znepokojení tehdejších dohlížitelů, „co z toho vzejde“. Vedle klubové činnosti, jako jsou přednášky, badatelské vycházky a zájezdy, výpomoc při archeologických výzkumech a péče o zájmové lokality, se v obtížných podmínkách zahnívajícího socialismu dařilo vydávat Ročenku Klubu Augusta Sedláčka, první a tehdy jediné periodikum s monotematickým obsahem věnovaným kastelologii, jehož odborný obsah ale i grafická podoba vznikaly prací členů Klubu. Bylo by nespravedlivé nezmínit, že přes obtíže doby Klub, který tehdy nesměl vzniknout jako samostatný spolek, zřizovaly odbory plzeňské Škodovky, k jejímž zaměstnancům jeho zakladatelé převážně patřili. Nové možnosti, které otevřel převrat roku 1989, vedly k osamostatnění Klubu jako spolku a ke změně jeho struktury. Členstvo z českých zemí, do té doby sdružené v plzeňské organizaci, se rozešlo do „federace“ poboček zastřešené Radou Klubu, kteréžto uspořádání umožňuje lépe rozvíjet místní aktivity. V současnosti tedy existuje plzeňská pobočka (v níž zůstali ti členové Klubu, kteří se do žádné nově vzniklé pobočky nepřihlásili) a dále pobočka pražská, královéhradecká, brněnská, humpolecká a nejmladší zlínská. Některé pobočky jsou aktivní více, jiné méně; ale tak už to bývá.

V publikační činnosti, opustiv Ročenku, se pak Klub na řádku let spojil s Archeologickým ústavem ČSAV ve vydávání sborníku *Castellologica bohemia*, neustal ale ani v samostatné vydavatelské činnosti. Klubovní Informační list se právě před dvaceti lety přeměnil v časopis *Hláská*, jehož existenci si nelze představit bez nasazení nakladatele Petra Mikoty a zejména obětavé píle Petra Rožmberského nejen jako redaktora, ale také autora. Časopis se snaží využívat širokou obec přispěvatelů, což

pro redaktora někdy znamená mimořádnou zátěž, nicméně ale nezbytnou a ochotně strpěnou daň za snahu angažovat jako autory také méně zkušené či začínající badatele a umožnit jim odborný růst. Po dvacet let tak *Hláská* pod řízením Petra Rožmberského propojuje i kultivuje nejširší badatelské zázemí a tvoří korpus kastelologických informací, které pro řadu hlavně méně známých lokalit nejsou jinde podchyceny. Na bázi Klubu vznikla také edice *Zapomenuté Hrady, tvrze a místa*, která je především osvětovým a popularizačním počinem. Nakladatelství Ing. Petr Mikota již vydalo čtyřicáté páté číslo, část z nich se dočkala druhého, některé dokonce i třetího vydání. Autory brožurek jsou téměř sto procentně členové Klubu.

Letos je tomu také patnáct let, kdy Klub uspořádal první ročník konference *Dějiny staveb*, všestranně věnované problematice stavebně historického průzkumu (SHP). Potřeba vytvoření podobného fóra byla delší čas obecně pociťována. Jejeho naplnění se ujal Klub, připraven k tomu odkazem svého zvěčnělého předsedy Josefa Milera (†1999), jehož přáním ovšem bylo, aby Klub pořádal konference s kastelologickým zaměřením. Jak ukazuje neochabující odborný zájem o konferenci a její sborník *Dějiny staveb*, bylo rozšíření tematického záběru při uskutečnění Milerova záměru před patnácti lety šťastným rozhodnutím. Oboru stavebně historického průzkumu konference také prospěla jako prostředí, v němž se zformovalo partnerské Sdružení pro SHP. Když jsme kdysi s Jiřím Škabradou ve vlaku cestou z Domažlic od Zdeňka Procházky záměr konference nadšeně „budovali“ na papíře od svačiny (hedvábný, zelený), nepřišla nám na mysl celá obtížnost běžného provozu takové akce, natož její udržení po léta. Za zdařilých patnáct ročníků děkují konference a sborníku *Dějiny staveb* zejména přední osobnosti Klubu, Petru Mikotovi.

Ještě jednou je třeba přát si, aby výročí, která se sešla v letošním roce, nebyla jakýmkoli zlomem, ale aby chom na ně mohli v klidu zapomenout při dalším pokračování činností Klubu Augusta Sedláčka.

Jan Anderle

Druhá zaniklá tvrz v Košťálově u Semil

Přemysl Špráchal

Severně od Lomnice nad Popelkou leží dnešní ves Košťálov (okr. Semily). Do 19. století zněl její název Olešnice s různou variabilitou adjektiv, nejčastěji však podle hradu Košťálu, ke kterému ve středověku náležela. Zpočátku se jednalo o oddělenou část lomnického panství s těsnou vazbou na sousední městečko Libštát.

V současné době se z obecného povědomí téměř vytrátila skutečnost, že kromě hradu Košťálu později ve vsi existovalo ještě druhé panské sídlo. V podrobné Encyklopedii českých tvrzí¹⁾ o ní sice nenalezneme ani zmínku, zato se o ní zmínil již August Sedláček²⁾ a po něm i někteří další autoři.

Košťálov – celkový pohled na ves s rozmištěním tvrže a protilehlého hradu (II. vojenské /Františkovo/ mapování, 1836-1852).

Podle Sedláčka bylo místo po tvrzi znatelné ještě v jeho době. Tvrziště okrouhlého půdorysu mělo stát na uměle vyvýšeném pahrbku nedaleko kostela a ochranu mu poskytovaly obklopující ho mokřady proměněné již na louky. Doplnující údaje zanedlouho připojil i školní ředitel Fr. Mizera, který zpřesnil, že ona, tehdy ještě znatelná poloha tvrziště, se nacházela západně od kostela v místě zvaném Manko. Jeho úsudky o dřevěné stavbě tvrže a ohrazení jsou spíše jen spekulací. Dalšími údaji však popsal konečnou fázi pozůstatků tvrziště. To již v té době bylo z poloviny zničené usedlostí na něm stojícím, s čímž souvisí Sedláčkova poznámka o prokopání pahorku tvrziště při jeho úpatí vyhloubeným sklepem. Kolem první světové války byl i zbytek tvrziště srovnán se zemí za účelem výstavby dělnických domků.³⁾

Košťálov – výrazné zakreslení tvrziště ve III. vojenském mapování, 1877-1880.

Jako jeden z mála v novější době tvrz připomenul i Zd. Fišera, který však zničení posledních terénních reliktů připisuje násilné regulaci říčky Olešky ve dvacátých letech 20. století.⁴⁾ Nehledě však na dobu změny koryta říčky, ze studia katastrálních map vyplývá, že se ona říční regulace původního tvrziště ani nedotkla. Namísto toho zavadala

vzniku současnému sportovnímu areálu, dnes již na druhém břehu Olešky jihozápadně od tvrziště.

Zatím neověřenou hypotézou zůstává i tvrzení R. Vojkovského, že by křížová střílna, zazděná roku 1722 do točitého schodiště kostela při barokní přístavbě věže, mohla pocházet ze zanikající tvrže stojící nadohled.⁵⁾ Není však vyloučeno, že jde spíše pouze o druhotné využití architektonického článku z předchozího opevnění téhož kostela.⁶⁾

Středověká historie Košťálovska je zpracována velice nedostatečně, de facto stále jen na úrovni, jak ji zpracoval Aug. Sedláček na konci předminulého století. Proto je velice obtížné vyhodnocovat jakékoli hlubší závěry nejen k samotnému hradu, natož pak k tvrzi, k níž se písemné prameny nevztahují vůbec. Proto zatím ani nelze toto druhé sídlo ve vsi zařadit do historického kontextu.

O majitelích tvrže se můžeme domnívat jen na základě nejistých hypotéz. Nejeví se však odůvodněným Tomkovo tvrzení, že by držiteli tvrže byli shodně s hradem lomničtí Valdštejnové.⁷⁾ Prof. Sedláček se oproti tomu domníval, že na tvrzi sídlil některý z patronů zdejšího kostela, přítomných při confirmaci roku 1414.⁸⁾ Podobně smýšlel i Jos. J. Fučík, který se dosud nejdetailněji zabíral historií Lomnicka.⁹⁾

Faktem zůstává, že tehdejší vesnice byla rozdělena na několik dílů, kde každý z držitelů se svojí částí disponoval nezávisle na ostatních. To samo o sobě často bývalo nejpravděpodobnější příčinou výstavby dalšího sídla, třebaže kvalitativně nižší úrovně. O hypotetickou rekonstrukci těchto podílů se zatím nikdo nepokusil.

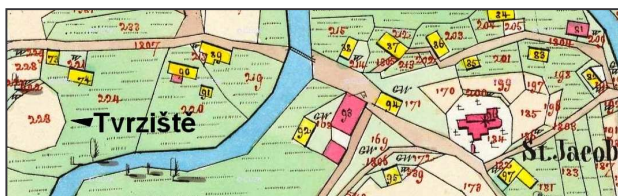
Byla-li částečnou hranicí říčka Oleška, pak na levé straně se nacházel hrad a kostel, a na druhém břehu tvrz. Ovšem kostelní část vsi měla těsnější vazbu na tvrz a levobřežní mlýn. Dělicím prvkem tedy nejspíš nebyl nutně v plné míře vodní tok, ale další momenty, které by mohly být čitelnější až hlubší analýzou gruntovních knih a katastrálního rozložení pozemků. Dělení pak bylo podřízeno ještě dalším právním závazkům a věcným břemenům jako jistina věna, podíl na platech a lenní závislosti. Všechny tyto okolnosti zde máme pro přelom 14. století písemně doloženy.

Jak ukazuje již zmíněné označení tvrziště (Manko), nabízí se též spojitost na nějakou manskou vazbu, v tomto případě nejspíš k hradu Kumburku. K němu již na počátku 15. století náležely některé platy v Košťálské Olešnici a posléze i několik z okolních vesnic.¹⁰⁾

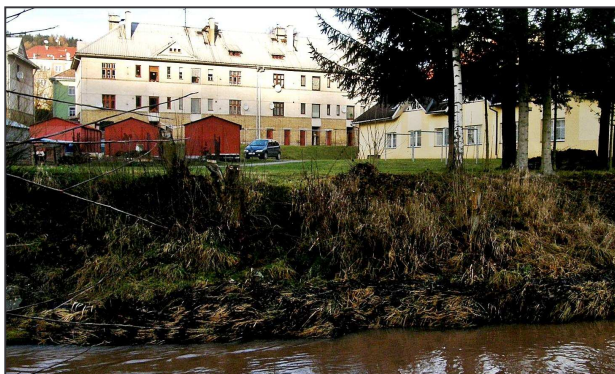
Zvláště autoři Sedláček s Fučíkem rádi užívali spojení „Olešnice pod tvrzí Košťálem“. Zde je nutno upozornit, že se stále jedná o hrad Košťál na druhém konci vsi. Jelikož Olešnice byla poměrně častým názvem v místopisu, byly místa s tímto jménem neformálně doplňovány různými přívlastky. U této Olešnice se nejčastěji užívalo označování Olešnice pod Košťálem, Košťálská nebo později až do 19.

Křížová střílna na kostele sv. Jakuba v Košťálově (foto autor).

Košťálov – detail centra vsi s dosud znatelným vyhrazením katastru tvrziště (stabilní katastr 1842).

Košťálov – jižní pohled na místo zaniklé tvrže s nivelačním porovnáním obtékající Olešky (foto autor).

století Košťálovská (Oleska sub castro Kosczial, in villa Olessnicz sub Cosszczal situata).¹¹⁾ Pokud by tvrz v pramenech byla zmíněna, pak nepochybně pod názvem Olešnice, nikoliv pod jménem hradu.

Bez archeologického výzkumu nelze osudy zdejší tvrže blíže popsat. Jak je z fotografie současného stavu patrné, dokonalým srovnáním tvrziště byla nenávratně zničena i archeologická situace.

Výstavbu tvrže mohla iniciovat již na počátku 14. století souvislost se severně položenou vsí Bystrá, která se stávala cílem častých útoků v tzv. Rotštejnských válkách. Přestože později tvořila stabilní součást košťálovského panství, v popsaném období si ji nárokoval právě Vok II. z Rotštejna. Podle směru starých cest stála tvrz právě na

křižovatce u kostela, kam se do Bystré chodilo právě od tvrže.

Mnohem očitější důvod však poskytuje rozdělení vsi mezi několik vlastníků kolem roku 1400, stejně jako období po opuštění hradu Košťálu, kdy bylo nutné zajistit správu této oblasti ovládané ze vzdálenějšího centra (Semily, Kumburk).

Ani z pozdější doby nemáme žádné zprávy o tom, že by ve vsi fungovalo nějaké „municio“, proto je potřeba počítat i s možností pouze krátkodobé existence tvrže. Jistý je pouze definitivní zánik tvrziště srovnáním se zemí na počátku 20. století.

Studium jednotlivých historických souvislostí této oblasti mezi Lomnicí a Semily nastoluje více otázek než odpovídá. Jednou z nich bude už natrvalo i „olešnická tvrz“.

Poznámky: 1) Kol. autorů: Encyklopedie českých tvrzí I-III, Praha 1998-2005. 2) Sedláček, A.: Hrad, zámky a tvrze Království českého V, Praha 1887, s. 202. 3) Mize- ra, F.: Starobylá osada v okolí, Hlasy Pojizerské 31/1916, č. 6, s. 5. 4) Fišera, Z.: Panská sídla na Semilsku, Krkonoše 2/1994, s. 22. Podle informací někdejšího majitele tzv. Kovářova mlýna nedaleko tvrže, p. Kováře st., s nímž jsem se v roce 2004 bavil, proběhla regulace toku Olešky cca 1982, avšak byl svědkem, že se ničilo i množství blíže neurčených různě opracovaných kamenů, jež končily v březích, na dně řeky či při zpevňování splavu. 5) Šprá- chal, P.: Košťál. Dobrá 2009, s. 18; Poche, E. a kol.: Umě- lecké památky Čech II, Praha 1978, s. 119. 6) Za informace ke stavebně historické teorii střílen děkuji Martinu Pickovi. Srovnej: Sommer, J. – Čechura, M.: Seznam opevněných kostelů v Čechách. Praha-Plzeň 1996-2007. 7) Tomek, W. W.: Po troskách české slávy II. Praha 1916, s. 368. 8) viz. citace v pozn. 2; Libri confirmationum VII. Praha 1886, s. 115. 9) Např. Fučík, J. J.: Košťálov, Lomnicko I, č. 7, s. 103; další tituly v bibliografii u první citace v pozn. 5. 10) Špráchal, P.: Kumburk. Dobrá 2005, s. 11-12. 11) Libri Confirmationum VI. Praha 1883, s. 239; Libri Erectionum V. Praha 1889, s. 738, též: Profous, A.: Místní jména v Čechách II. Praha 1949, s. 332-333.

Biskupský hrad ve Wąbrzeźnie

Luboš Hobl

Cihlové hrady v Pobaltí jsou velmi zajímavým elemen- tem evropské hradní architektury. Následující příspěvek se bude týkat biskupského hradu, kde v letech 2010 a 2011 probíhal archeologický výzkum, který prováděl Institut archeologie univerzity Mikuláše Koperníka v Toruni, kon- krétně oddělení architektury. Vedoucím výzkumu je dr. hab. Marcin Wiewióra, který je současně vedoucím i výše zmí- něného oddělení. Podmětem byla snaha vedení města o konzervaci a následnou prezentaci této památky. Výzkum by zařazen do projektu Zamki ziemi chełmińskiej (bližší informace o projektu jsou dostupné na internetové adrese <http://archozamki.pl/>).

Poloha

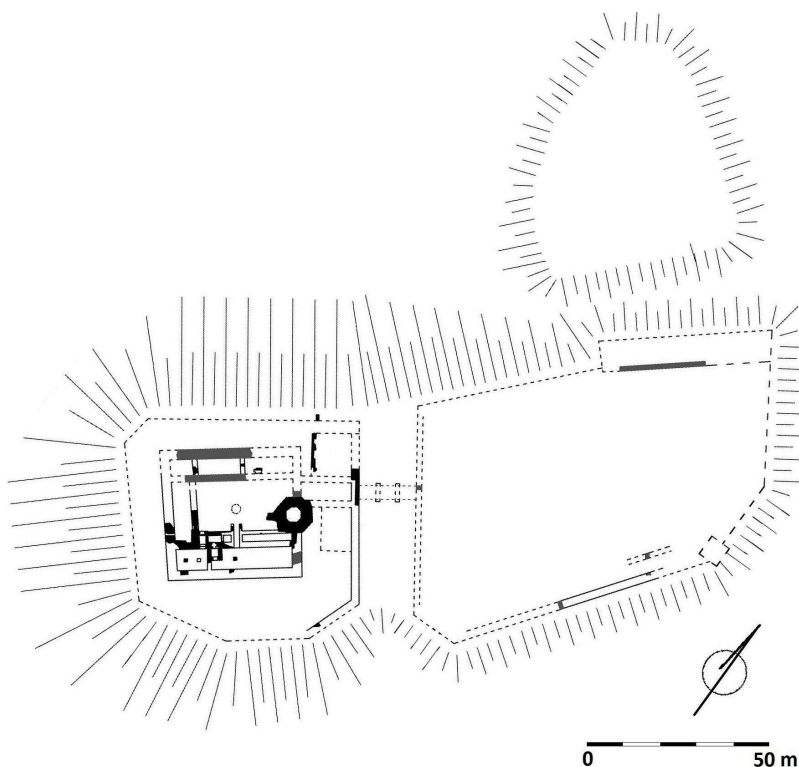
Město Wąbrzeźno je okresním městem v Kujavsko- pomořském vojvodství. Leží zhruba 50 km severovýchodně od Toruně a obklopují ho tři ledovcová jezera. Na polo- ostrově nad jedním z nich se nachází podlouhlá, částečně

uměle navršená vyvýšenina dosahující nadmořské výšky kolem 110 m n. m.

Historie

V bezprostřední blízkosti lokality je známo osídlení již z raného středověku, konkrétně z 9. století, kdy je zde dolo- ženo hradiště (Reczkowska-Sławińska 1961, 8). To zaniklo někdy v průběhu 13. století, v rámci reorganizace oblastní zprávy. První písemná zpráva týkající se osady, z níž později vzniklo město, pochází z roku 1246, kde je ztotožněna s názvem osady „Wambrez“. Ta již v té době patřila biskupům z Chełmna (Baciński 2004, 21-22).

Stavba samotného hradu byla započata někdy po roce 1303. Tehdy se stal biskupem Herman von Przyna, který v písemných pramenech vystupuje jako jeho zakladatel. Dostavěn byl až za jeho nástupce Mikuláše Api kolem roku 1321 (Baciński 2004, 23). Hlavním důvodem pro jeho stavbu byla nejspíše správa okolních biskupských majetků.

Půdorys hradu (podle B. Wasika).

Prakticky od počátku své existence se nacházel ve velmi neklidném prostředí prakticky permanentního konfliktu mezi řádem německých rytířů a polským královstvím. První akce, která se přímo týká Wąbrzeźna, proběhla v roce 1330. Tehdy měla být zdejší osada vypálena a poškozen měl být i hrad. Následného roku byla biskupem Wąbrzeźnu udělena městská práva, což nejspíše souviselo s jeho obnovou (Baciński 2004, 25-26).

Po bitvě u Grunwaldu v roce 1410 započalo nové tažení, které mělo za cíl dobýt všechny opěrné body v oblasti. Hrad ve Wąbrzeźnu unikl zkáze jen proto, že se biskup poddal polskému králi, jehož posádka následně hrad obsadila (Bieszk 2010, 62).

Další významná epizoda proběhla za tzv. třináctileté války (1454-1466). Biskup se připojil k tzv. Pruskému svazu, který byl opozicí řádu a požádal o ochranu před ním polského krále, čímž válka započala. V roce 1464 přitáhla k Wąbrzeźnu křižácká vojska pod vedením Bernarda Szumborskiego (též Bernard von Zinnenberg – jedná se o moravského šlechtice Bernarda z Cimburka a na Šumerku, syna hofmistra královského dvora Mikuláš Divůčka z Cimburka). Hrad byl bez odporu obsazen a posléze vyplněn a vypálen (Reczkowska-Sławińska 1961, 9-10). V roce 1466 byl tento konflikt ukončen tzv. druhým toruňským mírem. Tím byl řád přinucen k podepsání velice tvrdých podmínek, na jejichž základě se stal Řád německých rytířů v podstatě vazalem polského krále a přišel i o značnou část svého území (Bogdan 2009, 205-206). V tomto území, které přešlo přímo pod svrchovanost polského království, se nacházelo i Wąbrzeźno.

Další významné události nastaly až v 17. století, během něhož vzniklo několik popisů, které jsou nezbytné pro poznání původní podoby hradu. Do tohoto století se také datuje jeho zánik. Ten měl nastat během druhé Polsko-švédské války, zvané též Potopa, konkrétně v roce 1655. Švédské vojsko obsadilo vyvýšeninu, kde se původně nacházelo pruské hradiště. Odtud nastalo devastující ostřelo-

vání hradu i města, jehož výsledkem byl zničující požár, po kterém již hrad nebyl obnoven (Bieszk 2010, 62). Podle některých badatelů však rezidence nebyla v dobrém stavu a ostřelování nemělo až tak devastující účinek, a požár jen uspořádal dílo zkázy (Baciński 2004, 34-35).

Chátrající objekty se staly zdrojem stavebního materiálu, zejména po požárech města. V 19. století se plánovalo na místě hradu zřídit stavební parcely, k čemuž ovšem nakonec nedošlo a ve třicátých letech 20. století zde byl zřízen městský park. Během druhé světové války zde proběhl rozsáhlý archeologický výzkum, který vedl místní badatel Waldemar Heim. Výzkum byl iniciován a prováděn organizací Hitlerjugend, která si v místě původního hradu chtěla zřídit svoji klubovnu (Reczkowska-Sławińska 1961, 13). V druhé polovině 20. století proběhlo několik drobnějších sondáží a hlavně dokumentace terénní situace (Reczkowska-Sławińska 1961).

Terénní situace před započatím archeologického výzkumu

Hrad byl trojdílné dispozice. Tvořilo ho jádro a dvě předhradí. Jádro mělo pravidelný čtvercový tvar o straně cca 37 m. Před začátkem výzkumu zde byly patrné pouze fragmenty cihlového zdiva na kamenné podezdívce na západní straně a nevysoký cihlový zbytek osmiboké věže na východní straně. Na jižní straně jádra je rozsáhlá prohlubeň obdélného tvaru.

Jádro je od prvního předhradí odděleno příkopem o šířce cca 20 metrů. Samotné předhradí má půdorys protáhlého obdélníku. Celé je dokonale zplanýrované a protkané parkovými cestičkami. Druhé předhradí je od prvního rovněž odděleno příkopem širokým zhruba 10 metrů, kterým v současnosti vede asfaltová cesta. Toto druhé předhradí je situováno severně od prvního předhradí a má nepravidelný půdorys. Tato část je v současnosti značně poškozena výstavbou městského amfiteátru, který zcela remodeloval jeho povrch.

Archeologický výzkum

V prvním roce, v sezóně 2010, se výzkum soustředil na odkrytí a dokumentaci hradního jádra. Vzhledem k výzkumu, který probíhal na počátku 40. let, zde byla absence neporušených stratigrafických situací, jež by bylo možné spojit s obdobími života hradu. Přesto bylo odkryto obvodové zdivo náležící západnímu křídlu (částečně viditelné již před výzkumem), včetně vchodu z nádvoří. V tomto vstupu se nacházelo i schodiště, klesající zhruba 70 cm pod úroveň terénu.

V prostoru jižního křídla byly odkryty pozůstatky sklepu a zdiva při jeho vnitřní straně a na ně navazující příčky. V západní části tohoto křídla byla odkryta oblázková dlažba včetně patky pilíře, který podpíral klenbu. Obdobná patka se nacházela i v prostoru východní části sklepení. Zde ovšem byla dlažba (cihlová) rozebrána. Rozebrány byly i jiné části. Například po bráně, jež se měla nacházet na východní straně jádra vedle věže, či po vnějším zdivu jižního křídla nebyly nalezeny prakticky žádné pozůstatky.

Zbytky osmiboké věže (foto autor).

Poměrně bohatý byl nálezový celek movitých artefaktů. Obsahoval rozsáhlý soubor středověkých a novověkých keramických zlomků. Z železných artefaktů byly zastoupeny jak řemeslné nástroje (např. nebozez) tak militaria, zastoupená převážně několika šipkami do kuše s řapem. Přítomny byly rovněž tvarovky nejrůznějšího určení (zejména dekorativní prvky architektury). K dalším spíše výjimečným nálezům se může počítat např. zlomek kostěné reliéfní destičky, část odlévací formy na kule do ručnic nebo soubor mincí (14. – 17. století).

V další sezóně v roce 2011 se výzkum přesunul na první předhradí. Sondy byly soustředěny ve velkých odstupech převážně po jeho obvodu. Ovšem v žádné z těchto sond nebyly nalezeny téměř žádné zděné nebo jiné konstrukce. Většinou byly zachyceny jejich negativy často vyplněné cihlovou drtí promísenou s hlínou. Jediný zbytek konstrukce v prostoru předhradí byl odhalen během vrtů pedologickým vrtákem prakticky uprostřed předhradí. Po následném odkryvu bylo zjištěno, že jedná se o část kamenné dlážděné přístupové cesty, která vedla směrem do hradního jádra.

Na druhém předhradí proběhl průzkum pedologickým vrtákem v pravidelných liniích za účelem predikce pozůstatků po jeho zástavbě či přítomnosti kulturních vrstev. Vzhledem k jejich absenci zde však nebyly položeny žádné sondy.

Poslední zkoumanou částí během této sezony byl příkop mezi prvním předhradím a hradním jádrem. Byl zde proveden řez přes celou jeho šířku v linii, kde se předpokládá most, který přes něj vedl. Na straně při hradním jádře byla odhalena eskarpová zeď. Na protější straně příkopu byl pouze negativ po kontreskarpové zdi.

Z movitých nálezů byl přítomen opět soubor středověké a hlavně novověké keramiky, pocházející převážně z části příkopu pod parkánem. Z železných nálezů byl shromážděn nevelký soubor tvořený převážně hřebíky a jiným stavebním železem. K zajímavějším artefaktům lze zařadit několik olovených kulí do palných zbraní, soubor mincí (15. – 17. století), kostěná hrací kostička, a část růžence. Krom nálezů středověkého a novověkého stáří bylo v jedné vrstvě nesouvisející s hradem nalezeno několik keramických fragmentů kultury pomorské (kultura náležící do doby železné). Jedná se o první známé artefakty náležící této kultuře na území Wąbrzežna a i blízkého okolí.

Podoba hradu

Na základě výše zmíněných historických popisů v konfrontaci s výsledky archeologického výzkumu a analogií můžeme hypoteticky rekonstruovat podobu tohoto sídla,

Pohled přes jižní křídlo od východu (foto autor).

z něhož se do současnosti v nadzemních partiích dochovaly pouze skrovné zbytky.

Hradní jádro bylo pravidelného čtvercového půdorysu a bylo po celém obvodu obíháno parkánovou zdí, která byla na jeho čelní straně zdvojena (Baciński 2004, 46). Obytné prostory jádra tvořily tři křídla. Ta zaujímal jižní, západní a severní strany jádra a všechna byla dvouposchodová a jednotraktová. Křídlo absentuje pouze na straně, v jejímž středu se nacházela osmiboká věž (bergfrit) a při její severní straně hlavní brána. Jižní křídlo bylo jako jediné podsklepené a klenuté. Ve východní části prvního patra se nacházela hradní kaple sv. Marka, jež měla být, podle jednoho z biskupů, jednou z nejkrásnějších v celé zemi (Reczkowska-Sławińska 1961, 23-24). Zbylé části křídla byly využívány jako rezidenční prostory biskupa. Ostatní křídla byla plochostropá, a jak ukázal archeologický výzkum, jen částečně zahloubená. V prvních patrech se nacházely další obytné místnosti. Hypoteticky ze severního křídla vycházel úzký most, který spojoval obytné prostory s arkýřovitým danskerem umístěným na protilehlé parkánové zdi (jedná se o typ toalety typický v této oblasti, srovnej Chęć 1997). V podkrovních částech se nacházely skladovací prostory, na jejichž obvodu byly umístěny (jak uvádí popisy i analogie) obranné ochozy pro obránce (Baciński 2004, 49).

Na předhradí byla běžná zástavba tvořená nezbytnými hospodářsko-provozními budovami. Z budov zde situovaných byl asi nejvýznamnější dům purkrabího, který se nacházel při severovýchodní straně předhradí. Budovy se ve směs podařilo lokalizovat pouze na základě negativů po vybrané konstrukci (viz výše). V čele předhradí se měla nacházet věžová brána a dvě další věže (Baciński 2004, 50-51), které se však doposud nepodařilo archeologicky potvrdit. V prostoru druhého předhradí se měl nacházet pouze hradní pivovar, jehož pozůstatky jsou patrné ještě na fotografiích z 20. let 20. století. Avšak byly přesně v místech, kde se nachází již zmíněný amfiteátr.

Závěr

Hrad ve Wąbrzeżnie je zajímavou ukázkou rezidence biskupů Chełmińských. Velmi dobře je patrné ovlivnění řádovou architekturou. Zároveň představuje příklad jednoho ze sídel, které prakticky úplně zanikly rozebíráním za účelem získat levný stavební materiál v novověku. Tento špatný stav ještě podtrhl archeologický výzkum ze 40. let. Přes tento nepříznivý stav zde probíhá snaha, iniciovaná zástupci města, o prezentaci této památky a tím zvýšení turistické atraktivity. Avšak v současné době jsou všechny práce pozastaveny.